

Dr Jovana Milutinović, dr Slađana Zuković

Filozofski fakultet, Odsek za pedagogiju

Novi Sad

UDK: 371.95

ISSN 1820 - 1911, 14 (2008), p. 424-434

RAZUMEVANJE I RAZVOJ DAROVITOSTI: ZNAČAJ PORODICE*

Rezime: *Deca koja su darovita i talentovana poseduju specifične karakteristike koje utiču na načine na koje oni uče i razvijaju se. Polazeći od činjenice da te karakteristike često nisu na adekvatan način prepoznate ili podržane, u radu su apostrofirana pitanja putem kojih se operacionalizuje fenomen darovitosti, mogućnosti razvoja darovitosti, potrebe za akceleracijom i/ili obogaćivanjem, adekvatna socijalizacija i vršnjačka interakcija, značaj efikasne saradnje porodice sa školom.*

Pored pomenutih pitanja, autorke teksta naglašavaju da u procesu razvoja darovitosti porodica ima poseban značaj. U tom smislu, u radu su date smernice za roditelje koje bi im mogle pomoći da prepoznaju darovitost kod svog deteta i da na adekvatan način podrže i podstaknu razvoj svih njegovih potencijala.

Ključne reči: *porodica, darovito dete, razumevanje i razvoj darovitosti, roditelji.*

Jedan od velikih izazova sa kojima se danas suočavamo jeste zadovoljenje potreba darovite dece. Brojni su razlozi – socijalno-politički, ekonomski – zbog kojih je potrebno obezbediti posebnu pedagošku podršku darovitima. Još je važnija činjenica da je u civilizovanom svetu osnovno ljudsko pravo svakog pojedinca da mu se omogući da razvije svoje prave potencijale (George, 2005). Postoje dalji razlozi zbog kojih je neophodno pružiti podršku deci koja su prirodno obdarena. Reč je o tome da nasleđe može pojedinca snabdeti sa raznim vrstama izuzetnosti, ali to nije dovoljno. Kvalitetna iskustva u porodičnom i školskom okruženju su esencijalne determinante razvoja darovitosti.

* Rad je nastao u okviru Projekta br. 149009 pod nazivom *Evropske dimenzije promena obrazovnog sistema u Srbiji*, Odseka za pedagogiju, Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, a koji finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije.

Međutim, sam fenomen darovitosti je veoma kompleksan i nije ga jednostavno definisati. Uopšteno se može reći da je darovito dete ono dete koje poseduje neuobičajene sposobnosti da ovlada određenim područjem (područjima). Pojam „darovitost” može se koristiti za opisivanje dece sa sledećim specifičnostima: 1. Prevremena razvijenost – brže napredovanje od prosečne dece. 2. Insistiranje da se „radi po svom” – viši kvalitet postignuća, drugačiji načini saznavanja, samostalnost i samopouzdanje. 3. Žar za savladavanje – visoka motivisanost (Winner, 2000). U svakom slučaju, darovitost se uvek ispoljava kroz konkretne oblasti ljudske delatnosti (na primer, nauka, umetnost, sport). Nema pravila o broju oblasti u kojima jedna osoba može biti izuzetna, ni o trenutku kada će se ovakvo ponašanje i postignuće pojaviti u životu pojedinca. Osim toga, postoje velike individualne razlike među darovitim osobama u količini dara koji poseduju i u mogućnostima da to što imaju ispolje i razviju do društveno vrednih proizvoda (Maksić, 1998). Pitanje koje se otvara jeste: kako darovitoj deci pružiti odgovarajuću podršku u razvijanju njihovih potencijala?

Teorija američkog psihologa Gardnera je od izuzetno velikog značaja za promišljanje o pedagoškoj podršci darovitim pojedincima. Njegov model višestrukih inteligencija prevazilazi uvreženu ideju o inteligenciji kao nepromenljivoj, genetski uslovljenoj i urođenoj osobini. Gardner uspešno negira tradicionalna shvatanja o opštoj inteligenciji na kojoj se do tada bazirala većina modela za testiranje inteligencije. On tvrdi da pored lingvističke, logičko-matematičke i spacijalne inteligencije (koje su od najvećeg značaja u savremenim školama), ljudi kao vrsta poseduju i muzičku, telesno-kinestetičku, kao i interpersonalnu, intrapersonalnu i naturalističku inteligenciju (Gardner 2005).

Gardnerova teorija implicuje da ne postoji samo jedan način identifikacije darovitih, kao ni samo jedan model za njihov optimalan razvoj. Svaka od inteligencija se različito i nezavisno pojavljuje kod pojedinca, te on pokazuje jedinstven profil „jakosti” i „slabosti” među različitim vrstama inteligencija. To znači da ako neko ima razvijene lingvističke sposobnosti ne mora, i najčešće nije jednako uspešan u logičko-matematičkim sposobnostima i veštinama. Šta više, brojna istraživanja (Gardner, Winner, prema: Stojaković, 2001, 126) pokazuju da mnogi pojedinci sa izuzetnim sposobnostima u jednoj oblasti mogu da imaju ozbiljne poteškoće i zaostajanja u drugoj oblasti. Važno je i napomenuti da darovita deca

ne čine homogenu grupu. Ona ne pokazuju iste osobine, već naprotiv, širok raspon individualnih različitosti (George, 2005).

Kada je reč o vrstama obrazovne podrške za darovitu decu, u stručnoj i naučnoj literaturi se najčešće spominju: *izdvajanje* darovitih učenika, *ubrzanje* školovanja i *obogaćivanje*. Naime, kada je očigledno da dete ima znatno više sposobnosti i znanja od svojih vršnjaka iz odeljenja i kada postoje ozbiljni problemi u školskom radu i ponašanju (nesaglasnih sa njegovim mogućnostima), postoji solucija uvođenja posebnog tretmana koji podrazumeva potpuno *izdvajanje* darovitog učenika i njegovo uključivanje u druge programe (formiranje posebnih odeljenja i škola) ili *ubrzanje* školovanja. Međutim, vremenom se došlo do saznanja da odluka o premeštanju darovitog deteta iz jednog okruženja u drugo, etiketiranje i udaljavanje od vršnjaka nije uvek opravdana. Prednost u radu sa darovitim učenicima danas se daje uvođenju ne tako velikih promena kao što je to slučaj kod izdvajanja i ubrzavanja, već promenama koje zahtevaju manje i kraće izdvajanje učenika. Ovaj proces, imenovan kao *obogaćivanje*, obuhvata oblikovanje raznih dodatnih aktivnosti i sadržaja koji se nastavljaju na regularni kurikulum, tako što ga proširuju, produbljuju i izvode umesto redovnih obaveza učenika ili u njihovo slobodno vreme (Maksić, 2004). Iako postoji mnogo tumačenja izraza „obogaćivanje”, sam pojam „obogaćene” sredine podrazumeva zanimljivo, raznoliko i podsticajno okruženje za dete. Takva sredina pruža detetu izazove i podiže standarde njegove uspešnosti. Proces obogaćivanja je više nego puko osiguravanje nastavnih materijala. Obogaćivanje je aktivnost koja je u funkciji nastavničke fleksibilnosti, osetljivosti na individualne potrebe, osećaja za vreme i njegovog poznavanja predmetnog područja (George, 2005, 83).

Ipak, od škole se ne može očekivati da će sve sama učiniti. Otuda se javlja potreba za partnerstvom između škole i porodice. Naime, škola i porodica predstavljaju bazične koncepte za funkcionisanje deteta, i u tom smislu imaju potencijal, ali i odgovornost, da kroz strateško partnerstvo podsticajno deluju na razvoj svakog pojedinačnog deteta. U situacijama kada je dete prepoznato kao darovito, ta odgovornost se povećava sa obe strane. Roditelji započinju rad sa detetom tako što prepoznaju darovitost, učestvuju u razvoju određenih interesovanja, motivacije, ali se njihove obaveze ne završavaju sa polaskom deteta u školu. Škola preuzima jedan deo odgovornosti za obezbeđivanje odgovarajućih

znanja, ali nastavnici i roditelji treba da udruženim snagama podržavaju i razvijaju darovito dete i njegove potencijale. Ukratko rečeno, škola treba da obezbedi darovitoj deci pedagošku podršku, a roditeljima da pruži vođenje i savetovanje o tome kako da nastave tu podršku kod kuće, da ohrabruju dečju kreativnost i intelektualni rast (Maksić 2007).

Sve to ukazuje da u procesu strateškog partnerstva, koji treba da bude zasnovan na odnosu međuzavisnosti, porodica treba da preuzme deo svoje odgovornosti. Naime, istraživanja pokazuju da je razvoj darovitosti u značajnoj meri determinisan karakteristikama porodice u kojoj darovito dete odrasta. U prvom redu, ističe se značaj povoljne porodične klime. Povoljna, podsticajna porodična klima podrazumeva, pre svega, porodicu koja je funkcionalna, tj. porodicu koja pokazuje zadovoljavajući stepen ispunjenja osnovnih zadataka. Njena specifičnost, kao društvene grupe, ogleda se u višem stepenu uvažavanja potreba svojih članova. Pored toga što je karakterišu osećaj pripadnosti i solidarnosti, za razliku od drugih društvenih grupa, karakteriše je i visok stepen uvažavanja individualnosti. Funkcionalna porodica odgovara razvojnim potrebama svojih članova, podstiče njihov rast i sazrevanje, daje podršku u svim fazama individualnog i porodičnog životnog ciklusa. Takva porodica nije statična; ona raste i razvija se, menja strukturu, prateći faze individualnog i porodičnog razvoja.

Postoje različiti termini kojima se opisuju porodice koje dobro funkcionišu: snažne porodice, emocionalno zdrave porodice, balansirane (uravnotežene) porodice, srećne porodice, uspešne porodice, optimalne porodice i dr. Međutim, koji god termin koristili, osnovno opažanje koje imaju istraživači i opservateri ovakvih porodica jeste da članovi porodice veruju da žive u porodici koja dobro funkcioniše i da su zadovoljni odnosima koji vladaju u njoj. Ipak, težnja ka multidimenzionalnom sagledavanju funkcionalnosti porodice zahteva jasnu operacionalizaciju dimenzija koje određuju funkcionalnost porodice i omogućavaju razlikovanje uspešnog od manje uspešnog ili neuspešnog porodičnog funkcionisanja. Tako, na primer, Cirkumpleks model bračnih i porodičnih sistema (Circumplex Model of Marital and Family Systems), koji predstavlja jedan od najpoznatijih i najčešće teorijski i praktično primenjivanih multidimenzionalnih modela porodičnog funkcionisanja, opisuje tri osnovne dimenzije funkcionalnosti porodičnog sistema:

- Kohezivnost – emocionalna vezanost koju članovi porodice imaju jedni prema drugima.
- Fleksibilnost – sposobnost porodice da se menja (promene u vođstvu, odnosima uloga i pravilima).
- Komunikacija – veština slušanja, veština i jasnoća govora, mogućnost praćenja kontinuiteta razgovora, uvažavanje i poštovanje drugih naspram isticanja sebe (Olson, 2000, Kouneski, 2000).

U tom smislu značajno je pomenuti i Model porodičnih snaga (The Family Strengths Model) koji operacionalizuje šest generalnih dimenzija porodične funkcionalnosti:

- Privrženost (odanost) – poverenje, iskrenost, pouzdanost, vernost, deljenje, učestvovanje.
- Naklonjenost i razumevanje – briga jednih za druge, respektovanje individualnosti, prihvatanje određenih pravila, humor.
- Pozitivna komunikacija – deljenje osećanja (empatija), izbegavanje pripisivanja krivice, spremnost na kompromis, prihvatanje i uvažavanje različitog mišljenja.
- Zajednički provedeno vreme – kvalitetno provedeno vreme, obavljanje zajedničkih aktivnosti, uživanje u zajedničkom društvu, vreme ispunjeno smehom i zabavom.
- Duhovno blagostanje – nada, vera, jedinstvo, etičke vrednosti.
- Sposobnost prevladavanja stresnih i kriznih situacija – adaptabilnost, traženje različitih mogućnosti, zajednički rast porodice kroz rešavanje problema, otvorenost za promene, rezilijentnost (Stinnett, DeFrain, prema: DeFrain, 1999).

Podsticajna porodična sredina podrazumeva i takav kvalitet porodične interakcije u kojoj su prisutni kooperativnost i otvorenost, sa izbegavanjem sukoba i slobodom za lično izražavanje. Veoma važan aspekt podsticajnog porodičnog okruženja čini i sistem vrednosti koji se u porodici neguje (Maksić, 2007). Pomenute dimenzije uspešnog funkcionisanja porodičnog sistema u celini u velikoj meri utiču na razvoj i funkcionisanje darovitog deteta. Ovakav stav potkrepljuju rezultati istraživanja putem kojih je

utvrđeno da su kohezija i sposobnost efikasnog rešavanja konflikata ključne karakteristike porodične sredine koje pružaju uslove za uspešno prilagođavanje darovite dece (Cornell & Grossberg, prema: Maksić 2007).

Dalje, izuzetno je važna podrška porodice u obezbeđivanju obogaćene sredine koja je potrebna darovitom detetu. U ovom kontekstu snažnu ulogu ima roditeljsko obrazovanje: obrazovaniji roditelji će, verovatno, imati više mogućnosti i želje da obezbede obogaćenu okolinu. Uopšte uzev, roditelji sa natprosečnim sposobnostima mogu te sposobnosti preneti na dete genetski ili oblikovanjem obogaćene okoline. Ali, isto tako, možda će darovito dete tražiti ili birati određenu okolinu ili je, čak, modifikovati prema svojim potrebama. Vrlo često roditelji kreiraju takvu okolinu kao odgovor na specifične sposobnosti svog deteta i na njegove zahteve. Deca koja se prepoznaju kao darovita uglavnom se rađaju u porodicama sa već obogaćenom okolinom. Zbog svojih sposobnosti ona traže još veće stepene obogaćenosti, što im roditelji i omogućavaju. Takvi roditelji pružaju primer detetu kako rad dolazi pre igre, kako se vrednosti postižu napornim radom i kako ne treba gubiti vreme, biti nemaran i izbegavati odgovornost. Time se verovatno podstiče razvoj sposobnosti deteta (Huzjak, 2006).

Jasno je da roditelji moraju razviti potpunije razumevanje darovitog deteta tako da mu zaista mogu biti od pomoći. Iako neka darovita deca modifikuju vlastito okruženje, većini je ipak potrebna povoljna i stimulativna sredina u kući kako bi maksimalizovala vlastite potencijale. Zato je važno da roditelji posmatraju dete kao individuu, da imaju jasnu procenu njegovih socijalnih, emocionalnih, fizičkih i obrazovnih potreba. U tom smislu roditelji treba da osluškuju darovito dete i odgovore na njegove specifične potrebe. Oni bi trebalo da otkriju koje vrste inteligencije dete ima, a onda da ih u potpunosti podupiru. Posebno je bitno čuvati se od nerealističkih i nepravičnih očekivanja. Prilikom postavljanja ciljeva nikako ne treba zapostavljati socijalni i emocionalni razvoj darovitog deteta. Važno je razgovarati sa detetom kako bi ono razumelo sebe i vlastitu darovitost, jer njemu nije uvek jednostavno da artikuliše razloge zbog kojih čini neke stvari (Rotigel, 2003, 213). Takođe, potrebno je osigurati detetu druženje sa vršnjacima koji su mu intelektualni parnjaci. Veoma je važno za darovitu decu da se međusobno druže tako da mogu videti da nisu jedina sa mnoštvom pitanja i odgovora,

sa nekim neuobičajenim hobijima ili interesovanjima (Zuković, Milutinović, 2006).

Veoma je važno i podržavati interese i hobije darovitog deteta. Zbog visokih jezičkih veština i neuobičajenih interesovanja, darovito dete se često posmatra kao zrelije u odnosu na njegove vršnjake. Reč je o tome da darovito dete može da funkcioniše intelektualno na mnogo višem nivou nego njegovi vršnjaci i stoga je potrebno osigurati mu da diskutuje ideje sa starijom decom ili odraslima koji dele slična interesovanja. Međutim, dok darovito dete može pokazati izuzetnu zrelost u interakciji sa starijima ili odraslima, njegov emocionalni razvoj može biti na nivou njegovih vršnjaka. Naime, u većem broju istraživanja je otkrivena neravnomernost razvoja glavnih dimenzija ličnosti darovitih. Zbog asinhronog razvoja glavnih dimenzija ličnosti (socijalni, fizički, emocionalni i kognitivni razvoj) darovito dete češće zapada u razvojne i emocionalne krize u poređenju sa vršnjacima čiji je razvoj daleko ravnomerniji i usklađeniji. To, svakako, nameće i određene promene u porodičnoj praksi (Stojaković, 2001, 123).

Pomoć darovitom detetu bi se mogla sastojati u tome da mu se pokaže da je sasvim u redu biti različit na način na koji se ono razlikuje od svojih vršnjaka, te da je to prednost i bogatstvo njegovog razvoja i njegove ličnosti u celini (*Ibidem*). Takođe, jedan od veoma važnih aspekata socijalizacije darovitog deteta je obezbeđivanje druženja i razgovora sa vršnjacima koji imaju slična interesovanja. Zbog svih problema koje ima u svom asinhronom i ubrzanom razvoju darovitom detetu će verovatno biti potrebno više različitih grupa u okviru kojih će zadovoljiti svoje potrebe. Jedna grupa će verovatno moći da zadovolji njegove intelektualne potrebe, i u okviru nje će se diskutovati teme od zajedničkog interesa. Druga grupa će darovitom detetu verovatno više emocionalno odgovarati, dok će treća grupa biti u mogućnosti da zadovolji njegove socijalne potrebe. Pri tome, darovito dete će možda morati da prikrije ili maskira, na primer, intelektualnu darovitost u „socijalnoj grupi” i emocionalni razvoj u „intelektualnoj grupi” (Rotigel, 2003, 211). Ono će ovu „igru ulogu” teško razumeti i ovde je potrebno osigurati snažnu roditeljsku podršku.

Dalje, roditelji treba da budu sigurni da su obrazovni programi koji se nude njihovom detetu izazovni i primereno teški. Takođe, oni treba da vode računa o tome šta njihovo dete čita, jer

sadržaj treba da bude adekvatan i izazovan. Pri tome je potrebno pronaći osobu sa kojom bi dete moglo diskutovati o tome šta je pročitao. Ukoliko ono nema sa kim da podeli vlastita razmišljanja, u njemu se može učvrstiti osećaj izolacije. To može voditi i ka ograničavanju njegovog razumevanja sadržaja (*Ibidem*). Sve to ukazuje da vaspitanje darovitog deteta zahteva osetljivost na posebne izazove sa kojima se ono suočava i voljnost da se radi zajedno sa ostalim odraslim osobama koje se bave detetom.

U celini posmatrano, uloga nastave i nastavnika u procesu učenja je u novije vreme izmenjena i to zahvaljujući novim shvatanjima o načinima na koji se dolazi do znanja, kao i naših uverenja o prirodi naučnih znanja. Učenje se sve manje ograničava na školu, a većina bazičnih znanja može se sticati na nekom drugom mestu, na primer, kod kuće. Istraživanja interakcije između dece i njihovih roditelja pokazala su značaj odraslih koji demonstriraju orijentaciju ka učenju umesto ka cilju i time naglašavaju rešavanja problema i metakogniciju umesto pukog usvajanja znanja (Moss & Strayer, Renshaw & Gardner, prema: Watters & Diezmann, 2003, 51). Osim toga, porodica nudi najveće mogućnosti za personalizovanje prostora onima koji odrastaju u njemu. Otuda je ogroman značaj roditeljske podrške u zadovoljavanju specifičnih potreba dece različitih sposobnosti.

Međutim, činjenica je da roditelji često nisu dovoljno pripremljeni za podizanje darovitog deteta i da nemaju dovoljno znanja, kako o njihovim razvojnim karakteristikama, tako i o uslovima koji su neophodni za njihov optimalan razvoj. Stoga je roditeljima potrebno pružiti adekvatnu podršku i ohrabrenje kako bi proces razvoja darovitosti kod deteta imao maksimalni učinak. Sumirajući sve do sada rečeno, moguće je istaći neke od smernica koje bi bile vodilje za podsticanje i razvoj darovitosti u porodici:

- Stvaranje povoljne porodične klime – izbalansiran nivo kohezivnosti i fleksibilnosti porodice, efikasni obrasci komunikacije, kvalitetno provođenje vremena sa decom tako da ona imaju koristi od toga i da steknu osećaj da su voljena, važna i sugurna.

- Obezbeđivanje stimulativnog okruženja od najranijeg detinjstva – obezbeđivanje različitih materijala za učenje u kući, kao i porodičnih obilazaka biblioteka, zooloških vrtova, muzeja, galerija, knjižara, pozorišta, parkova i sl.
- Pružanje adekvatnog modela za identifikaciju – ohrabrivanje deteta putem pružanja modela za ugledanje (roditelji koji i sami vredno rade i koji dosta ulažu u svoje obrazovanje).
- Razvijanje radnih navika od najmlađeg uzrasta, kao i drugih oblika ponašanja koji su značajni za razvoj darovitosti.
- Pružanje izazova putem postavljanja ciljeva zasnovanih na dečjim specifičnim sposobnostima – ohrabrivanje dece da postanu kreativna i produktivna, pomaganje deci da naprave ravnotežu u onome čemu se posvećuju.
- Izgrađivanje dečjeg samopouzdanja – razvijanje poverenja u sopstvene snage, obezbeđivanje slobode odlučivanja, razvijanje motivisanosti za postavljanje sopstvenih ciljeva, saopštavanje očekivanja deci kroz diskusiju sa njima.
- Uspostavljanje efikasne saradnje sa školom – usklađivanje porodičnog i školskog vaspitnog modela, koordinisanje konzistentnog rada između roditelja i nastavnika, aktivno uključivanje roditelja u razvijanje programa obogaćivanja ...

Ukratko rečeno, budući da se darovitost može razvijati uz podršku razvojno podsticajnih partnera, roditelji imaju zadatak da tragaju za mogućnostima obezbeđivanja vaspitanja i obrazovanja koje bi moglo da odgovori na jedinstvene potrebe i specifičnosti svakog pojedinačnog deteta. Otuda se javlja potreba da se roditelji upoznaju sa fenomenom darovitosti, te da se kod njih osvesti činjenica da neka od darovite dece postižu manje nego što bi to mogla, te da ne iskorištavaju u potpunosti svoje velike potencijale.

Literatura:

- DeFrain, J. (1999): Strong Families around the World, *Family Matters*, No. 53, 6-13
- Gardner, H. (2005): *Disciplinarni um: obrazovanje kakvo zaslužuje svako dijete, s onu stranu činjenica i standardiziranih testova*, Zagreb: Educa.
- George, D. (2005): *Obrazovanje darovitih: kako identificirati i obrazovati darovite i talentirane učenike*, Zagreb: Educa.

- Huzjak, M. (2006): Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu, *Odgovne znanosti*, Vol. 8. br. 1. 289-300.
- Kouneski, E. F. (2000): *The Family Circumplex Model, FACES II and FACES III: Overview of Research and Applications*, Minnesota: University of Minnesota. Department of Family Social Science.
- Maksić, S. B. (1998): *Darovito dete u školi*, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Maksić, S., Đurišić-Bojanović M. (2004): Jednakost i izuzetnost u obrazovanju, U: G. Gojkov (ur.) *Strategije podsticanja darovitosti, Zbornik 10*, 101-111. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača – Vršac
- Maksić, S., Mirkov, S. (2007): Saradnja škole i porodice u podizanju talenata i kreativnosti mladih, U: S. Krmjajić (ur.) *Saradnja škole i porodice - pretpostavke, teškoće i mogućnosti*, 209-222. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Olson, D. H. (2000): Circumplex Model of Marital and Family Systems, *Journal of Family Therapy*, No. 22. 144-167.
- Rotigel, J. V. (2003): Understanding the Young Gifted Child: Guidelines for Parents, Families, and Educators, *Early Childhood Education Journal*, Vol. 30. No. 4. 209-214.
- Stojaković, P. (2001): Pogrešne predstave i pogrešna vjerovanja o darovitim učenicima i studentima, U: G. Gojkov (ur.) *Darovitost u studentskoj populaciji, Zbornik 7*, 121-130. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača – Vršac
- Watters, J. J. & Diezmann, C. M. (2003): The Gifted Student in Science: Fulfilling Potential, *Australian Science Teachers Journal*, Vol. 49. No. 3. 46-53.
- Winner, E. (2000): Giftedness: Current Theory and Research, *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 9. No. 5. 153-156.
- Zuković, S., Milutinović, J. (2006): Ciljevi obrazovanja i podrška darovitim u porodici, U: G. Gojkov (ur.) *Darovitost, interakcija i individualizacija u nastavi, Zbornik 12*, 164-172. Vršac, Rumunija – Temišvar: Viša škola za obrazovanje vaspitača – Vršac, Univerzitet „Tibiscus“

Jovana Milutinovic, PhD
Slađana Zukovic, PhD
Philosophical Faculty
Pedagogy Department
Novi Sad

Comprehension and Development of Giftedness: Importance of Family

Abstract: Children who are gifted and talented own specific characteristics influencing the ways they learn and develop. Starting from the fact that these characteristics are often not adequately identified or supported, the paper apostrophises issues operationalizing giftedness phenomenon, possibilities for

giftedness development, need for acceleration and/or enrichment, adequate socialization and peer interaction, importance of efficient cooperation between parents and schools.

Apart from the mentioned issues, the authors of the text emphasize that it is a family which is of great importance in the process of giftedness development. Consequently, the paper offers guidelines for parents to help them identify giftedness with their child and adequately support and encourage the development of all the child's potentials.

Key words: family, gifted child, giftedness comprehension and development, parents.

